УДК 339.9:330.341
JEL Classification: F01, F10, F15, O19

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ШАПКА Ірина
Український державний університет науки і технологій
https://orcid.org/0000-0003-1171-6445
e-mail: i.v.shapka@ust.edu.ua

У статті здійснено комплексний аналіз ролі зовнішньоекономічних відносин у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. Обґрунтовано, що зовнішньоекономічні відносини виступають одним із ключових чинників економічного розвитку держави, забезпечуючи розширення міжнародного співробітництва, інтеграцію у світове господарство, формування конкурентних переваг та зміцнення позицій країни на міжнародних ринках. Узагальнено наукові підходи до трактування сутності зовнішньоекономічних відносин та встановлено, що їх зміст у більшості досліджень розкривається через сукупність зовнішньоекономічних зв'язків, форм міжнародної економічної взаємодії та видів зовнішньоекономічної діяльності.

Запропоновано систематизацію основних напрямів зовнішньоекономічних відносин, до яких віднесено міжнародну торгівлю, інвестиційне співробітництво, виробничу кооперацію, фінансово-кредитні відносини та науково-технологічне співробітництво. Визначено їх внесок у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, обґрунтовано економічні результати їх реалізації та встановлено взаємозв'язок між окремими напрямами, економічними результатами і формуванням конкурентних переваг держави. Доведено, що комплексний розвиток зазначених напрямів створює передумови для поглиблення міжнародної економічної інтеграції, розширення доступу до світових ринків, інвестиційних ресурсів, сучасних технологій та глобальних виробничих мереж.

На основі проведеного дослідження запропоновано напрями вдосконалення державної політики у сфері розвитку зовнішньоекономічних відносин, спрямовані на підтримку експорту продукції з високою доданою вартістю, активізацію інвестиційного співробітництва, розвиток міжнародної виробничої кооперації, розширення фінансових механізмів підтримки зовнішньоекономічної діяльності та стимулювання науково-технологічного співробітництва.

Зроблено висновок, що підвищення конкурентоспроможності національної економіки потребує комплексного розвитку основних напрямів зовнішньоекономічних відносин і вдосконалення державної політики відповідно до сучасних викликів глобального економічного середовища, що сприятиме зміцненню міжнародних економічних позицій України та забезпеченню її сталого економічного розвитку.

Ключові слова: зовнішньоекономічні відносини, конкурентоспроможність національної економіки, державна політика, міжнародна торгівля, інвестиційне співробітництво, міжнародна економічна інтеграція, конкурентні переваги, зовнішньоекономічна діяльність.

https://doi.org/10.31891/mdes/2026-22-6

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

Стаття надійшла до редакції / Received 01.09.2026
Прийнята до друку / Accepted 19.10.2026
Опубліковано / Published 12.11.2026

© ШАПКА Ірина

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобалізація світової економіки, посилення міжнародної конкуренції та трансформація світових ринків суттєво підвищують роль зовнішньоекономічних відносин як одного з ключових чинників забезпечення сталого розвитку держави. Для України їх роль істотно зростає в умовах євроінтеграційних процесів, структурної перебудови економіки та необхідності післявоєнного відновлення. Розширення участі у міжнародній торгівлі, залучення іноземних інвестицій, інтеграція у глобальні ланцюги створення доданої вартості та розвиток міжнародного економічного співробітництва створюють передумови для підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зміцнення її позицій на світових ринках.

Ефективність використання потенціалу зовнішньоекономічних відносин безпосередньо залежить від здатності держави формувати та реалізовувати конкурентні переваги національної економіки відповідно до сучасних тенденцій розвитку світового господарства. Трансформація глобальних ланцюгів створення доданої вартості, зміна конфігурації міжнародних ринків, посилення технологічної конкуренції та підвищення вимог до інноваційності й якості продукції формують нові вимоги до розвитку зовнішньоекономічних відносин, а відповідно і до вдосконалення механізмів державної політики, спрямованих на реалізацію їх потенціалу для підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Необхідність дослідження зовнішньоекономічних відносин обумовлена потребою розширення наукових уявлень про їх вплив на формування конкурентних переваг держави та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас практична

спрямованість дослідження полягає в обґрунтуванні підходів до більш ефективного використання потенціалу зовнішньоекономічних відносин при формуванні державної економічної політики, розвитку експортної діяльності, залученні іноземних інвестицій та інтеграції України у світовий економічний простір. Саме тому комплексний аналіз напрямів розвитку зовнішньоекономічних відносин і визначення їх внеску у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є актуальним науковим і прикладним завданням.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зовнішньоекономічні відносини мають багатовікову історію розвитку, що бере початок із виникнення перших торгівельних зв'язків між державами та цивілізаціями Стародавнього світу. Із розвитком міжнародного поділу праці та світового господарства вони поступово трансформувалися з переважно торгівельних відносин у багатокомпонентну систему економічної взаємодії між країнами.

Зокрема, у працях [1–4] зовнішньоекономічні відносини України досліджуються у регіональному та двосторонньому вимірах із урахуванням специфіки окремих напрямів міжнародного співробітництва. Г. Богородицька, А. Гриценко та С. Войтов аналізують особливості взаємодії України з країнами Близького Сходу, акцентуючи увагу на торговельно-економічних зв’язках і перспективах їх подальшого розвитку [1]. Н. Василиха та Д. Цап розглядають співпрацю України з державами Організації Чорноморського економічного співробітництва, визначаючи її роль у розвитку регіональної інтеграції та зовнішньої торгівлі [2]. В. Безуглий, Г. Лисичарова та Т. Таршина досліджують географічну структуру зовнішньоекономічних відносин України з Європейським Союзом, а також сучасні виклики, що впливають на їх трансформацію [3]. З. Двуліт і Ю. Макарова зосереджують увагу на основних напрямах розвитку українсько-китайських зовнішньоекономічних відносин, зокрема торговельному, інвестиційному та інфраструктурному співробітництві [4].

Важливе місце у дослідженні теоретичних засад зовнішньоекономічної діяльності займає праця Є. Малишко [5], у якій проаналізовано наукові підходи до трактування поняття «зовнішньоекономічна діяльність» та систематизовано його ключові ознаки. Автор також узагальнює основні напрями її здійснення, серед яких експортно-імпортні операції, інвестиційне й фінансове співробітництво, виробнича та науково-технічна кооперація, спільна підприємницька діяльність, трансфер технологій та інші форми міжнародної економічної взаємодії, які створюють теоретичне підґрунтя для дослідження зовнішньоекономічних відносин, оскільки відображають основні форми міжнародної економічної взаємодії.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» до основних видів зовнішньоекономічної діяльності належать експорт та імпорт товарів, капіталів і робочої сили, міжнародне науково-технічне та виробниче співробітництво, спільна підприємницька діяльність, міжнародні фінансові, кредитні та розрахункові операції, надання послуг, трансфер технологій, ліцензійні, лізингові та інші форми міжнародної економічної взаємодії [6].

У роботі [7] досліджено вплив зовнішньоекономічних зв'язків на розвиток економіки України та бізнес-середовища та обґрунтовано їх значення для розвитку міжнародної торгівлі, інвестиційної діяльності, фінансового співробітництва, технологічного обміну та інноваційного розвитку, підкреслюючи їх роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки.

Важливість зовнішньоекономічних відносин у забезпеченні конкурентоспроможності обґрунтовує Ю. Кравчик [8], зазначаючи, що в умовах глобалізації та міжнародної економічної інтеграції конкуренція стає визначальним чинником розвитку як окремих підприємств, так і національної економіки загалом. Ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності забезпечує використання переваг міжнародного поділу праці, розширення ринків збуту, підвищення результативності господарської діяльності та зміцнення конкурентних позицій суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках. Також констатує, що розвиток зовнішньоекономічних відносин повинен розглядатися як один із важливих чинників підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз наукових праць свідчить, що зовнішньоекономічні відносини розглядаються дослідниками як важливий інструмент економічного розвитку, розширення міжнародного співробітництва та формування конкурентних переваг. Водночас їх внесок у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки переважно аналізується через окремі напрями або форми реалізації, тоді як комплексне дослідження взаємозв'язку між напрямами

зовнішньоекономічних відносин та їх впливом на конкурентоспроможність держави потребує подальшого наукового опрацювання.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених розвитку зовнішньоекономічних відносин, у науковій літературі переважають праці, що висвітлюють окремі аспекти міжнародної економічної взаємодії, зокрема питання зовнішньої торгівлі, інвестиційного співробітництва, регіональних особливостей економічних зв'язків або функціонування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. При цьому зовнішньоекономічні відносини переважно досліджуються фрагментарно, без урахування їх комплексного впливу на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Недостатньо дослідженим залишається питання систематизації основних напрямів зовнішньоекономічних відносин відповідно до їх функціонального призначення та внеску у формування конкурентних переваг держави. У більшості наукових праць окремі напрями, такі як міжнародна торгівля, інвестиційне співробітництво, технологічний обмін чи виробнича кооперація, розглядаються ізольовано, що не дає можливості комплексно оцінити їх вплив на розвиток національної економіки.

Окремої уваги потребує обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення державної політики у сфері розвитку зовнішньоекономічних відносин, орієнтованої на більш повне використання їх потенціалу для підвищення конкурентоспроможності, економічного зростання та інтеграції України у світовий економічний простір.

Таким чином, необхідність комплексного аналізу основних напрямів зовнішньоекономічних відносин, визначення їх внеску у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення державної політики визначає наукову спрямованість даного дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження ролі зовнішньоекономічних відносин у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки шляхом систематизації основних напрямів їх розвитку, визначення їх впливу на формування конкурентних переваг держави та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зовнішньоекономічні відносини є одним із ключових інструментів реалізації економічної та зовнішньої політики держави. Їх розвиток сприяє не лише розширенню економічних можливостей країни, а й забезпечує досягнення стратегічних цілей, пов'язаних із посиленням її позицій у світовому господарстві, зміцненням міжнародного авторитету та підвищенням рівня економічної безпеки. Розвиток зовнішньоекономічних відносин створює передумови для розширення міжнародного співробітництва, залучення іноземних інвестицій, нарощування експортного потенціалу, інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості та активізації технологічного обміну. Сукупність цих процесів сприяє модернізації національної економіки, підвищенню її конкурентоспроможності, економічному зростанню та покращенню добробуту населення [9].

Зауважимо, що в більшості наукових праць зміст зовнішньоекономічних відносин розкривається через сукупність зовнішньоекономічних зв'язків, форм міжнародної економічної взаємодії та видів зовнішньоекономічної діяльності, що засвідчує складність і багатоаспектність цієї економічної категорії.

Беручи до уваги зазначене, зовнішньоекономічні відносини виступають одним із ключових інструментів реалізації державної економічної політики, забезпечуючи інтеграцію національної економіки у світовий економічний простір, формування конкурентних переваг та зміцнення міжнародних економічних позицій держави. Спираючись на законодавчо визначені види зовнішньоекономічної діяльності та узагальнюючи їх за функціональним призначенням, основні напрями зовнішньоекономічних відносин доцільно систематизувати за такими напрямами:

- міжнародна торгівля, що охоплює експорт та імпорт товарів і послуг, забезпечує розширення ринків збуту, збільшення валютних надходжень та задоволення потреб внутрішнього ринку;

- інвестиційне співробітництво, яке передбачає залучення та здійснення іноземних інвестицій, сприяє модернізації виробництва, створенню нових робочих місць і розвитку інноваційної діяльності;
- виробнича кооперація, що базується на міжнародній спеціалізації, спільному виробництві продукції та участі підприємств у глобальних ланцюгах створення доданої вартості;
- фінансово-кредитні відносини, які охоплюють міжнародні розрахунки, кредитування, валютні операції, фінансову підтримку та інші форми міжнародного руху капіталу;
- науково-технологічне співробітництво, що передбачає трансфер технологій, обмін знаннями, реалізацію спільних науково-дослідних проєктів і впровадження інновацій.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки значною мірою залежить від ефективності формування, розвитку та державного регулювання зовнішньоекономічних відносин, що забезпечують реалізацію конкурентних переваг країни на міжнародних ринках [10].

Погоджуючись із зазначеною позицією, слід відзначити, що забезпечення конкурентоспроможності національної економіки досягається не лише за рахунок розвитку зовнішньоекономічних відносин загалом, а й завдяки реалізації потенціалу кожного з їх основних напрямів. Відповідно нами у табл. 1 систематизовано внесок основних напрямів зовнішньоекономічних відносин у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Таблиця 1

Внесок основних напрямів зовнішньоекономічних відносин у забезпечення конкурентоспроможності національної економіки

Напрям	**Внесок**
Міжнародна торгівля	Розширення присутності на зовнішніх ринках, нарощування експортного потенціалу, збільшення валютних надходжень і зміцнення конкурентних позицій національної продукції
Інвестиційне співробітництво	Залучення іноземного капіталу, модернізація виробничих потужностей, активізація інноваційної діяльності та зростання інвестиційної привабливості економіки
Виробнича кооперація	Інтеграція у глобальні ланцюги створення доданої вартості, поглиблення міжнародної спеціалізації, підвищення продуктивності та ефективності використання виробничого потенціалу
Фінансово-кредитні відносини	Розширення доступу до міжнародних фінансових ресурсів, диверсифікація джерел фінансування, підтримання фінансової стійкості та реалізація інвестиційних проєктів
Науково-технологічне співробітництво	Трансфер сучасних технологій, технологічне оновлення виробництва, розвиток інноваційного потенціалу та формування довгострокових конкурентних переваг

Джерело:сформовано автором

При цьому реалізація кожного з напрямів зовнішньоекономічних відносин забезпечує досягнення різних економічних результатів, які у сукупності формують конкурентні переваги держави та сприяють зміцненню її позицій на світових ринках. Узагальнення взаємозв'язку між основними напрямами зовнішньоекономічних відносин, отриманими економічними результатами та їх впливом на конкурентоспроможність національної економіки наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Формування конкурентних переваг держави залежно від економічних результатів розвитку основних напрямів зовнішньоекономічних відносин

Напрям	Економічний результат	Конкурентна перевага для держави
Міжнародна торгівля	Зростання експорту, збільшення валютних надходжень, диверсифікація ринків збуту	Посилення конкурентних позицій на світових ринках та підвищення зовнішньоторгівельної стійкості
Інвестиційне співробітництво	Модернізація виробництва, приплив капіталу, створення нових робочих місць	Підвищення інвестиційної привабливості та продуктивності національної економіки
Виробнича кооперація	Інтеграція у глобальні виробничі мережі, міжнародна спеціалізація, зростання доданої вартості	Підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності вітчизняних виробників
Фінансово-кредитні відносини	Доступ до міжнародних фінансових ресурсів, реалізація інвестиційних проєктів, фінансова стабільність	Зміцнення фінансової спроможності економіки та стійкості до зовнішніх викликів
Науково-технологічне співробітництво	Трансфер технологій, розвиток інновацій, створення високотехнологічної продукції	Формування технологічного лідерства та довгострокових конкурентних переваг

Джерело:сформовано автором

Кожен із напрямів зовнішньоекономічних відносин формує власний ланцюг створення цінності: від досягнення конкретних економічних результатів до забезпечення довгострокових конкурентних переваг держави. Це підтверджує, що конкурентоспроможність національної економіки є інтегральним результатом комплексного розвитку міжнародної торгівлі, інвестиційного співробітництва, виробничої кооперації, фінансово-кредитних відносин та науково-технологічної взаємодії

Окремо слід зазначити, що комплексний розвиток основних напрямів зовнішньоекономічних відносин створює передумови для поглиблення міжнародної економічної інтеграції держави. Участь у міжнародних економічних об'єднаннях, реалізація двосторонніх і багатосторонніх угод про співробітництво, а також інтеграція у світове господарство забезпечують більш повну реалізацію конкурентних переваг національної економіки, розширюють можливості доступу до нових ринків, технологій, інвестиційних ресурсів та міжнародних виробничих мереж.

Досягнення зазначених економічних результатів та формування стійких конкурентних переваг значною мірою залежить від ефективності державної політики у сфері розвитку зовнішньоекономічних відносин. За сучасних умов її основним завданням має бути створення сприятливих інституційних, правових та економічних умов для активізації міжнародної економічної взаємодії, розширення експортного потенціалу, залучення іноземних інвестицій, розвитку міжнародної виробничої кооперації та стимулювання науково-технологічного співробітництва.

Важливими пріоритетами вдосконалення зовнішньоекономічної політики України є забезпечення якісного розвитку експорту, запровадження дієвих механізмів його державної фінансової підтримки, модернізація експортоорієнтованих підприємств, впровадження новітніх технологій, удосконалення транспортної інфраструктури, мінімізація ризиків експортної діяльності та створення сприятливих умов кредитування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [11].

Узагальнення результатів проведеного дослідження, врахування сучасних пріоритетів розвитку зовнішньоекономічної політики України та запропонована систематизація основних напрямів зовнішньоекономічних відносин дали змогу сформувати авторські пропозиції щодо їх подальшого розвитку в контексті забезпечення конкурентоспроможності національної економіки (табл. 3).

Таблиця 3

Пропозиції щодо вдосконалення державної політики розвитку основних напрямів зовнішньоекономічних відносин

Напрям	Напрями вдосконалення	Очікуваний результат
Міжнародна торгівля	Диверсифікація експортних ринків, підтримка експорту продукції з високою доданою вартістю, розвиток торгівельної дипломатії	Зростання експорту, підвищення конкурентоспроможності української продукції, зменшення зовнішньоторгівельних ризиків
Інвестиційне співробітництво	Удосконалення механізмів залучення прямих іноземних інвестицій, розвиток державно-приватного партнерства, цифровізація інвестиційних процедур	Підвищення інвестиційної привабливості, модернізація виробництва, залучення сучасних технологій
Виробнича кооперація	Стимулювання участі підприємств у глобальних ланцюгах створення доданої вартості, підтримка міжнародних виробничих кластерів	Розвиток міжнародної спеціалізації, підвищення продуктивності та експортного потенціалу
Фінансово-кредитні відносини	Розширення програм експортного кредитування, державних гарантій, страхування експортних ризиків та доступу до міжнародних фінансових інструментів	Зростання фінансової стійкості суб'єктів господарювання, активізація зовнішньоекономічної діяльності
Науково-технологічне співробітництво	Стимулювання міжнародних наукових проєктів, трансферу технологій, підтримка інноваційних підприємств та розвитку R&D	Прискорення технологічної модернізації, розвиток інноваційної економіки, посилення довгострокових конкурентних переваг

Джерело:сформовано автором

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності національної економіки потребує комплексного розвитку основних напрямів зовнішньоекономічних відносин та вдосконалення державної політики у цій сфері. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню конкурентних переваг держави, розширенню її міжнародної економічної взаємодії та ефективній інтеграції у світовий економічний простір.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що зовнішньоекономічні відносини є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, оскільки створюють умови для розвитку міжнародної торгівлі, залучення іноземних інвестицій, виробничої кооперації, фінансового та науково-технологічного співробітництва. Їх ефективне функціонування сприяє формуванню стійких конкурентних переваг держави та зміцненню її позицій у світовому економічному просторі.

Обґрунтовано доцільність систематизації основних напрямів зовнішньоекономічних відносин за функціональним призначенням, що дозволило виокремити міжнародну торгівлю, інвестиційне співробітництво, виробничу кооперацію, фінансово-кредитні відносини та науково-технологічне співробітництво. Встановлено, що кожен із зазначених напрямів забезпечує досягнення певних економічних результатів і формує відповідні конкурентні переваги, які в сукупності визначають рівень конкурентоспроможності національної економіки.

Доведено, що комплексний розвиток основних напрямів зовнішньоекономічних відносин створює передумови для поглиблення міжнародної економічної інтеграції України, розширення участі у глобальних ланцюгах створення доданої вартості, активізації міжнародного економічного співробітництва та зміцнення експортного, інвестиційного й інноваційного потенціалу держави.

Запропоновано напрями вдосконалення державної політики розвитку зовнішньоекономічних відносин, спрямовані на підтримку експорту продукції з високою доданою вартістю, удосконалення механізмів залучення іноземних інвестицій, розвиток міжнародної виробничої кооперації, розширення фінансових інструментів підтримки зовнішньоекономічної діяльності та стимулювання міжнародного науково-технологічного співробітництва. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, зміцненню міжнародних економічних позицій України та забезпеченню її сталого економічного розвитку.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням методичного підходу до оцінювання ефективності окремих напрямів зовнішньоекономічних відносин, а також формуванням системи показників для оцінювання результативності державної політики у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богородицька Г. Є., Гриценко А. В., Войтов С. Г. Зовнішньоекономічні відносини України та країн близького сходу. *Економічний простір*. 2020. № 158. С. 26–31. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-4

2. Василиха Н. В., Цап Д. І. Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Організації чорноморського економічного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 35. С. 7–12. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-35-1

3. Безуглий В., Лисичарова Г., Таршина Т. Зовнішньоекономічні відносини України з європейським союзом: географічний вимір та сучасні виклики. *Human Geography Journal*. 2025. № 38. DOI: https://doi.org/10.26565/2076-1333-2025-38-02

4. Двуліт З. П., Макарова, Ю. С. Зовнішньоекономічні відносини між Україною та Китаєм: основні напрямки розвитку. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. Том 3. № 2. С. 157–165. DOI: https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.157

5. Малишко Є. О. Сучасне розуміння поняття зовнішньоекономічна діяльність підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип. 2 (31). С. 101–105. DOI: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-2-17

6. Верховна рада. *Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12/comp20231231

7. Конар М. В., Кушнір М. В. Оцінка факторів зовнішньоекономічних зв'язків українського бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 49. С. 70–74. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-12

8. Кравчик Ю. В. Планування зовнішньоекономічної діяльності як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства на світовому ринку. *Вісник Хмельницького національного*

університету. Економічні науки. 2021. № 4. С. 78–83. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-12

9. Угольков Є. О., Угольков А. О. Співпраця держави та бізнесу у зовнішньоекономічних проєктах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2024. Том 8. № 1. С. 34–42. DOI: https://doi.org/10.23939/semi2024.01.034

10. Кузьминчук Н. В., Ляшевська В. І., Бутенко М. К. Удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю та конкурентоспроможністю підприємств. *Бізнес Інформ*. 2023. №12. С. 363–368. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-363-368

11. Дикань О. В., Сторожилова У. Л., Васильєв О. Л. Зовнішньоекономічний розвиток, співпраця і партнерство в контексті післявоєнного відновлення України. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2024. №85. С. 24–30. DOI: https://doi.org/10.18664/btie.85.306323

REFERENCES:

1. Bohorodytska, H., Hrytsenko, A. and Voitov, S. (2020), "Foreign Economic Relations of Ukraine and the Middle East Countries", *Ekonomichnyi prostir*, No. 158, pp. 26–31. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-4

2. Vasylykha, N. and Tsap, D. (2021), "Foreign Economic Relations of Ukraine with the Countries of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation", *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, No. 35, pp. 7–12. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-35-1

3. Bezuhlyi, V., Lysycharova, H. and Tarshyna, T. (2025), "Foreign Economic Relations of Ukraine with the European Union: Geographical Dimension and Contemporary Challenges", *Human Geography Journal*, No. 38. DOI: https://doi.org/10.26565/2076-1333-2025-38-02

4. Dvulit, Z. and Makarova, Yu. (2021), "Foreign Economic Relations between Ukraine and China: Main Directions of Development", *Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, Vol. 3, No. 2, pp. 157–165. DOI: https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.157

5. Malyshko, Ye. (2022), "Modern Understanding of the Concept of Foreign Economic Activity of Enterprises", *Pryazovskyi Economic Herald*, No. 2 (31), pp. 101–105. DOI: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-2-17

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), *Law of Ukraine "On Foreign Economic Activity"*, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12

7. Konar, M. and Kushnir, M. (2023), "Assessment of Factors of Foreign Economic Relations of Ukrainian Business", *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, No. 49, pp. 70–74. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-12

8. Kravchyk, Yu. (2021), "Planning of Foreign Economic Activity as a Factor of Increasing Enterprise Competitiveness in the World Market", *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, No. 4, pp. 78–83. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-12

9. Uholkov, Ye. and Uholkov, A. (2024), "Cooperation between the State and Business in Foreign Economic Projects", *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of Economics and Management*, Vol. 8, No. 1, pp. 34–42. DOI: https://doi.org/10.23939/semi2024.01.034

10. Kuzmynchuk, N., Liashevska, V. and Butenko, M. (2023), "Improvement of Foreign Economic Activity Management and Enterprise Competitiveness", *Biznes Inform*, No. 12, pp. 363–368. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-363-368

11. Dykan, O., Storozhylova, U. and Vasyliev, O. (2024), "Foreign Economic Development, Cooperation and Partnership in the Context of Ukraine's Post-War Recovery", *Bulletin of Transport Economics and Industry*, No. 85, pp. 24–30. DOI: https://doi.org/10.18664/btie.85.306323

FOREIGN ECONOMIC RELATIONS AS A FACTOR IN ENSURING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY

SHAPKA Iryna
Ukrainian State University of Science and Technologies

The article presents a comprehensive analysis of the role of foreign economic relations in ensuring the competitiveness of the national economy. It is substantiated that foreign economic relations constitute one of the key drivers of a country's economic development by promoting the expansion of international cooperation, integration into the global economy, the formation of competitive advantages, and the strengthening of the country's position in international markets. Scientific approaches to interpreting the essence of foreign economic relations are generalized, and it is established that their content is predominantly revealed through the system of foreign economic ties, forms of international economic interaction, and types of foreign economic activity.

A systematization of the main directions of foreign economic relations is proposed, including international trade, investment cooperation, production cooperation, financial and credit relations, and scientific and technological cooperation. Their contribution to enhancing the competitiveness of the national economy is identified, the economic outcomes of their implementation are substantiated, and the relationship between individual directions, economic outcomes, and the formation of the country's competitive advantages is established. It is proved that the integrated development of these directions creates preconditions for deepening international economic integration, expanding access to global markets, investment resources, advanced technologies, and global value chains.

Based on the findings of the study, directions for improving state policy in the field of foreign economic relations are proposed. These include supporting exports of high value-added products, intensifying investment cooperation, promoting international production cooperation, expanding financial support mechanisms for foreign economic activity, and stimulating scientific and technological cooperation.

It is concluded that enhancing the competitiveness of the national economy requires the comprehensive development of the main directions of foreign economic relations together with the improvement of state policy in accordance with the contemporary challenges of the global economic environment. The implementation of the proposed measures will contribute to strengthening Ukraine's international economic position and ensuring its sustainable economic development.

Keywords: foreign economic relations, national economy competitiveness, state policy, international economic integration, competitive advantages, international trade, investment cooperation.